

EESTI KIRJANDUSTEADUSEST JA SELLE METOODIKAST

Metoodilised küsimused on igale teadlasele, seega ka kirjandusteadlasele olulised. Sõltub ju ainesele lähenemise viisist ja mõistetest see, milliste tulemusteni me jõuame. Kui tutvuda Eesti kirjandusteadlaste metoodiliste deklaratsioonidega Eesti teaduselu aluseks olevas andmebaasis ETIS (Eesti Teadusinfosüsteem, etis.ee), tuleb tõdeda, et valdavalt sõnastatakse metoodika humanitaarias võõrsõnaliselt ja siduvalt kogu uurimisrühmale: analüüs võib näiteks olla „diskursipõhine”, kasutusel võib olla „semiootilise kultuurianalüüsi transdistsiplinaarne metodoloogia”, eesmärgiks „integreerida erinevad distsiplinaarsed lähenemised üheks epistemoloogiliseks strateegiaks” jne. Kuivõrd kirjandusteaduslike töörühmade hulk on väike, saaks ETIS-e alusel järeldada, et siinses uuendusmeelses kirjandusteaduses valitsevad teatud meetodid ja et esineb lähenemisviise, mida siinselt teadusmaastikult naljalt leida ei ole, sest neid ei saa pidada kaasaegseks ja nende nime ei sõandaks keegi projekti kirjutades pruukida. Mitte asjata ei hoiatata juba Piiblis mõnede sõnade kasutamise eest, öeldes „Sa ei tohi Issanda, oma Jumala nime asjata suhu võtta, sest Issand ei jäta seda nuhtlemata, kes tema nime asjata suhu võtab!” (2Ms 20:7.) Kindlasti kuuluvad kirjandusteaduses problemaatiliste lähenemisviiside hulka positivism (sh biografism) ja editeerimine, teatud osas ka hermeneutika. Et teha kindlaks, mil määral uuendusele suunatud metoodilised deklaratsioonid kirjandusteaduslikus tegelikkuses kajastuvad, otsustasin asja natuke täpsemalt vaadata.

Analüüsi aluseks võtsin ajakirja Keel ja Kirjandus 2011. aastakäigu, vaadeldes tollel aastal ilmunud kirjandus- ja kultuuriloolistest artiklitest umbes pooli. Ajakirja valiku aluseks oli asjaolu, et tegemist on Eesti kirjandusteaduse kontekstis kahtlemata ühe kõige olulisema väljaandega, mis ei ole suunatud ainult kitsamale kirjandusteadlaste ringile, vaid eeldatavasti jõuab ka laiema lugejaskonnani ja võiks seega võimaldada ülevaadet Eesti kirjandusteaduse väljal toimuvast. Et siin avaldavad artikleid eri rahvuskirjandusi uurivad Eesti teadlased ja eesti kirjandust uurivad muude riikidegi teadlased, peaks pilt olema mitmekesine. Ajakirja olulisust kinnitab ka siin ilmunud artiklite klassifitseerimine ETIS-e kategooriasse 1.2. Ajakirja numbrite valik on juhuslik (isiklikus raamatukogus säilinud eksemplarid), vaatlen kõiki iseseisvaid kirjandusteaduslikke artikleid valitud vihikutes. Kuivõrd 2011. aastal ilmus ka kirjandusteadusliku suunitlusega kaksiknumber, on mitmed analüüsitavad tekstid seotud just selle erinumbriga. Autorite taustinfona kasutan ETIS-es avalikustatud informatsiooni. Minu huviks ei ole artiklitele hinnangut anda või neid kritiseerida, vaid soovin jälgida, milliseid meetodeid praegusaja kirjandusteaduses reaalselt kasutatakse. See eeldab vältimatult teatud ulatuses ka artiklite sisusse süüvimist. Kasutan hermeneutilist lähenemisviisi, määratledes meetodi kasutatud terminoloogia ja kirjandusnimekirja alusel (lähtudes üksikust) ning argumentatsiooni alusel (lähtudes üldisest). Joone all toon ära

oma asjasse puutuvad ja asjasse üldse mitte puutuvad üttähelepanekud.¹

2011. aasta Keele ja Kirjanduse aprillinumbri avab noorema põlvkonna teadlase Pille-Riin Larmit artikkel „Ühest eesti kirjanduslugude painavast mõistest: epigonism”. Larm alustab epigonismi analüüsimist vana hea tava kohaselt mõiste etümoloogiast. Üsna kõrgel üldistustasemel sõnastatud varasema kirjandusajaloo vaatlus kasutab toena vanemate kolleegide ja kirjandusajalugude väiteid, pühendab näiteks tähelepanu Tõnu Sanderi isikule mõiste „epigoonide ajastu” käibeletoojana ja Gustav Suitsu väidetele.² Oma uurimistöo metoodikat ei ole Larm eraldi sõnastanud, ent tekstis viljeldakse üsna traditsioonilist võrdlev-ajaloolist meetodit.

Samas numbris annab Andres Bereczki tänuväärse ülevaate eesti kirjanduse retseptisioonist ungari keeles. Artikli üheks oluliseks panuseks on bibliograafia. Metoodilises plaanis on tegu jutustavas vormis ajaloolise ülevaate andmisega ja andmete esitamisega (positivistlik lähenemine). Kolmas kirjandusteaduslik artikkel selles numbris on Riho Saardi „Lunastuse teema A. H. Tammsaare romaanis „Põrgupõhja uus Vanapagan””. Metoodiliselt on suures osas tegemist Tammsaare romaani ja Piibli paralleelse lugemisega, mis kõrvutab tähelepanekuid mõlemast tekstist ja seejärel seob need ka suurema kontekstiga. Seega on tõlgendus olemuselt hermeneutiline.

¹ Seega on üheks antud artikli struktuuri-põhimõtteks dodererlik digressioon. Ajakirja numbrite analüüsimisel lähtun aga kronoloogilisest printsiibist.

² Miskipärast on autor jätnud oma analüüsist välja kõige uuema eesti kirjanduse ajaloo koondkäsitluse: C. Hasselblatt, Geschichte der estnischen Literatur: von den Anfängen bis zur Gegenwart. Berlin–New York: Walter de Gruyter, 2006. Kuivõrd saksa traditsioonist lähtuva Hasselblatti käsitlus eristub mõnedes aspektides oluliselt Eestis kirjutatutest, oleks antud teose kaamine artiklit oluliselt mitmekesistanud.

Juuninumbris analüüsib kogenud teadlane, vene filoloog Ljubov Kisseljova Jaan Krossi tegelasi ja nende prototüpe. Prototüüpide uurimise puhul on tegemist selgelt positivistliku huviga, XIX sajandist pärineva lähenemisviisiga, mis otsib seoseid kirjanduslike tekstide ja reaalse ajaloo, sh kirjaniku eluloo vahel³: Kisseljova avaldab lootust, et „reaaleluline kommentaar suudab selgitada Jaan Krossi jutustuse iseloomu”⁴. Loomulikult ei puudu selles nauditavalt kirjutatud artiklis ka teksti tõlgendavad elemendid. Igati õigustatult nimetati just see põhjalikul uurimistööl põhinev artikkel 2011. aastal Keele ja Kirjanduse parimaks kirjandusteaduslikuks artiklikuks.

Prototüüpidest ja Jaan Krossist lähtub ka sama numbri järgmine, Lea Pildi sulest pärinev artikkel „Ärasõit kui vabanemine. Eesti teema ja Tolstoi traditsioon Jaan Krossi romaanis „Professor Martensi ärasõit””, ent peamine rõhuasetus on siin pigem süžeede ja motiivide või laiemas mõttes traditsiooni ja kultuuri ülekande uurimisel. Ilmse positivistliku metoodilise substraadi kõrval annab siingi analüüs tekstile (hermeneutilise) tõlgenduse, kasutamata sealjuures terminoloogiat, mis võimaldaks uurimust otseselt seostada konkreetsema metoodilise suundumusega.⁵

Jaan Unduski ja Liina Lukase koostatud 2011. aasta baltisaksa kirjaku-

³ Vrd Reallexikon der deutschen Literaturwissenschaft: Neubearbeitung des Reallexikons der deutschen Literaturgeschichte. Toim G. Braungart, H. Fricke, K. Grubmüller, J.-D. Müller, F. Vollhardt, K. Weimar. Kd 3. Berlin–New York: Walter de Gruyter, 2007, lk 131 jj.

⁴ L. Kisseljova, Tegelased ja nende prototüübid. Jaan Krossi novelli „Kolmandad mäed” ja näidendi „Doktor Karelli raske õõ” põhjal. Tlk Mall Jõgi. – Keel ja Kirjandus 2011, nr 6, lk 413.

⁵ 2012. aastal Keeles ja Kirjanduses ilmunud artiklis (nr 12, lk 889–904) kasutab Lea Pild seevastu strukturalistlik-semiootilist lähenemist, nagu näitavad nii kasutatud kirjandus kui ka mõistestik.

tuuri teemalise kaksiknumbri (august–september) avab Unduski artikkel „Baltisaksa kirjakuultuuri struktuurist”, mis viitab juba pealkirjas struktuursele lähenemisele. Tegemist on eessõna ja sissejuhatava teoreetilise käsitluse sümbioosiga. Erinevalt seni käsitletud artiklitest sõnastab Undusk endale ja tendentsina ka kogu ajakirjanumbrile metoodilise raami: rakendatakse „diskursipõhist vaatlust” (Foucault’st lähtuvalt), tuues selle „sirmtermini” alla käivate näidetena teiste seas ajaloodiskursi ja sellest kitsama ristisõdade diskursi.⁶ Mõõndes baltisaksa kirjanduse esteetilist viletsust, nihutab ta rõhu kitsamas mõttes belletristikalt „mõtteproosa”⁷, nimetades ja iseloomustades mitmeid diskursivooge⁸, eristades näiteks religioosset ja ilmalikku kirjandust, aga tõmmates piire ka eesti- ja saksakeelse diskursikogumi vahele⁹.

Ometi läheb juba järgmine topeltnumbri artikkel, Helen Kursi „Õukondlik kirjandus Vana-Liivimaal? „Liivimaa kogumik” (ca 1431)” metodoloogiliselt hoopis teist rada. Tõsi, mõnel korral mainitakse *diskursiivset žanri* ja *armastusdiskursi*, ent see ei moodusta antud tekstis süsteemi. Medievistlikule analüüsile kohaselt antakse siin lisaks üldisele sissejuhatavale teabele ajastu kohta detailne ülevaade alamsaksakeelsest käsikirjast, kirjeldatakse nii teksti materiaalselt kui ka sisulist külge ja tõlgendatakse seda hilise keskaja kontekstis. Ka järgmine, Aivar Põldvee artikkel „Esimene eestikeelne aabits”

ei lähene ainesele poststrukturealistliku teooria või terminoloogia kaudu,¹⁰ vaid avab arhiiviallikate põhjal varaste eestikeelsete aabitsate lugu. Seega laiendab Põldvee oma artikliga raamatuloolist teadmust, millele viitab ka põhiliselt ajaloolane kirjandusloetelu. Peale Kristiina Rossi¹¹ piiblitõlkealast artiklit, mille tõlketeoreetilist lähenemist ma siinkohal ei käsitle, jätkab baltisaksa kirjandusloo käsitlemist Kairit Kaur¹², kelle uurimisobjektiks on baltisaksa naiste esimesed luulekogud ja -põimikud. Ka siin taandub diskurside analüüsimine ajaloolise konteksti avamisele, samuti sisaldab artikkel pikki huvitavaid puhtalt positivistlikku infot jagavaid lõike nii luuletuste autorite elulooliste andmete kui ka geneaoloogilise faktoloogia kohta. Selle kõrval analüüsitakse aga ka luuletuste vormilisi aspekte, näiteks meetrikat ja riimi.

Neile tekstidele järgneb kolm tõlketeksti, mida ma käsitlen siin vaid riivamisi. Noore läti uurija Pauls Daija uurimistö¹³ analüüsib ühe konkreetse rahvalgustusliku teksti lätindamist ja selle teksti rolli läti kirjandusloos; baltisaksa ajaloo uurimise vanameister Otto-Heinrich Elias tutvustab August von Kotzebue Eestiga seotud tegevust kirjaniku, mõisniku, ajaloolase ja liteeraadina, samuti tema tekste¹⁴. Ka siin on metoodiline lähenemine täiesti traditsiooniline: avatakse ajaloolist tausta, tekstide analüüs keskendub sisulisele küljele. Üldiselt väga diskursianalüüsilembese Riias resideeruva saksa kirjandusteadlase Thomas Taterka artikli pealkiri „Läti talupoeg astub kirjandusväljale. Läti rahvusliku kirjanduse sünd kunstiajastu vaimust” viitab esmalt *kirjandusväljale*, mõistele, mida Eesti kirjandusteaduses enamasti seostatakse Pierre Bourdieu sotsioloogilise lä-

⁶ J. Undusk, Baltisaksa kirjakuultuuri struktuurist. Ärgituseks erinumbri lugejale. – Keel ja Kirjandus 2011, nr 8–9, lk 564.

⁷ J. Undusk, Baltisaksa kirjakuultuuri struktuurist, lk 565.

⁸ J. Undusk, Baltisaksa kirjakuultuuri struktuurist, lk 568 j.

⁹ Rakendades statistilise andmeanalüüsi meetodit, sedastan, et sõna *diskurss* või *diskursi* liitsõna osisena kasutatakse kümneleheküljelises tekstis 73 korda, mis näitab selgesti, kui oluliseks peab Undusk antud mõistet oma uurimisrühmale.

¹⁰ Sõna *diskurss* ei mainita kordagi.

¹¹ Sõna *diskurss* mainitakse korra.

¹² Sõna *diskurss* ei mainita.

¹³ Sõna *diskurss* ei mainita.

¹⁴ Sõna *diskurss* ei mainita.

henemisega¹⁵, alapealkirjas omakorda *vaimule*, mida saksa kirjandusteaduses seostatakse vaimuloolise suundumusega XX sajandi esimestel kümnenditel¹⁶. Lisaks nendele suundumustele on siin tõepoolest kasutatud sõna *diskurss*,¹⁷ aga leidub näiteks ka viiteid postkolonialismi teooriale. Seega on Taterka metoodilises plaanis Unduski eessõnas tõstatatud taotlustele selle numbri seni käsitletud artiklitest kõige lähemal.

Ühe erinumbri toimetaja Liina Lukase artikli kirjandusloetelust metoodilised eelistused ei selgu, kuivõrd suur osa neljaleheküljelises nimekirjas toodud teostest on pärit valgustusajast.¹⁸ Lukas mainib oma analüüsis vaid korra „Baltimaade filoloogilist diskurssi”, seega ei ole diskursianalüüs siin ilmselt keskne töövahend. Autor rõhutab võrdlevat vaatenurka, ei lähtu kirjanduse vaatlemisel mitte keelest, vaid maaalast; huvi keskmis on kirjanduslik kontakt, mille puhul rõhutatakse seni vähem analüüsitud suunda (eesti folkloori kajastumist saksakeelse kogukonna tekstides). Seega on Lukase artiklis samuti olulisel kohal võrdlev-ajaloolise meetodi kihistus, mida muuhulgas näitlikustavad kõrvutatud eesti- ja saksa keelsed tekstinäited; käsitlemist leiab ka identiteediteema.

¹⁵ P. Bourdieu, *Praktilised põhjused: teoteooriast*. Tlk Leena Tomasberg. Tallinn: Tänapäev, 2003.

¹⁶ Braungart, *Reallexikon der deutschen Literaturwissenschaft*, kd 1, lk 678 jj.

¹⁷ Neli mainingut.

¹⁸ Üldiselt ei kipu Eesti kirjandusteadlased oma kaasaegseid märkimisväärselt tsiteerima. Kuivõrd uusimas Eesti teadusstatistikas on tähtsaks kriteeriumiks osutunud tsiteeritavus, avaldab see kahtlemata kirjandusteadusele üldiselt negatiivset mõju. Tekib selge eristus kirjandus- ja keeleteadlaste vahel. Arvutiprogrammi *Publish or Perish* (A. W. Harzing 2007, saadaval <http://www.harzing.com/pop.htm>) andmetel on keskmise Eesti kirjandusteadlase Hirschi indeks, millega teadlase mõjukust mõõdetakse, mitu korda väiksem kui keskmise keeleteadlase oma.

Ka kogumiku viimane artikkel, saksa ajaloolase taustaga Ulrike Plathi analüüs „Baltisaksa laste- ja noorsookirjandusest kuni 1840. aastateni” väljendab oma eesmärki pealkirjas selgesti: siin püütakse anda ajaloolist ülevaadet, selle kõrval vaadeldakse ühte ja teist teksti ja nende konteksti ka lähemalt. Ehkki tähelepanu all on ilmselgelt kasvatuslike ja õpetlike tekstide diskurss, autor seda mõistet miskipärast väldib. Rohket raamatuloolist infot vahendavas artiklis on olemas ajaloolisele uurimusele vältimatu positivistlik kihistus, mis vahendab uut teavet sellest seni kirjandusajaloos üsna vaeslapse osas olevast valdkonnast.

Detsembrikuu numbris on avaldatud Hasso Krulli artikkel „Kalevipoja mõök pärimuslikul maastikul”. Pealkirjast lähtuvalt on tegemist motiivuurimisega,¹⁹ seega metoodilises plaanis valdkonnaga, mis on tekkinud positivistliku kirjandusteaduse raames ja mis otsib nii tekstisiseseid kui ka intertekstuaalseid seoseid. Siiski segunevad Krulli tekstis erinevad meetodid sünteesiks: pealispinnal jääb silma eeskätt strukturalist Genette'i teooria ja mõistestiku rakendamine (nt fokaliseerimise mõiste sissetoomine), samas osundatakse ka psühhoanalüüsi teooriatele.²⁰ Kokkuvõtvalt võib märkida, et metoodilises plaanis on siin tegemist kombineeritud

¹⁹ Vrd nt: E. Frenzel, *Motive der Weltliteratur*, 5., überarbeitete und ergänzte Auflage. Stuttgart: Kröner, 1999. Motiivuuringute ajaloo kohta vt nt: H.-J. Werlen, *Stoff- und Motivanalyse. – Methodengeschichte der Germanistik*. Toim J. Schneider. Berlin–New York: Walter de Gruyter, 2009, lk 661–677.

²⁰ Torkab silma, et antud autori kohaselt on Sigmund Freud oma teosed kirjutanud eesti keeles, kuivõrd tõlkijaid ei ole peetud vajalikuks mainida. Ilmselt seostub see ka tõsiasjaga, et tõlkimine on ETIS-es paigutatud kõige madalamasse kategooriasse 6.7, „muu loome”, mis annab üldise hinnangu võõrfiloloogide tegevusele, mille üks olulisi aspekte võiks olla ja peaks olema vahendamine.

lähenedesega. Autor kasutab oma analüüsis olemasolevaid allikaid, kombineerides neid uuel viisil.

Sama Keele ja Kirjanduse numbri teise kirjandusteadusliku artikli lähenemisviis on sootuks erinev. Inglise filoloogია taustaga Lauri Pilter on ETIS-es oma teadustöö erijoonena toonud välja, et ta „teadustöö kallak on olnud tõlkimisel ja tõlgendamisel”.²¹ Artiklis „Rein Sepa võõrkeelse luule omapärast” tugineb ta osaliselt käsikirjalistele allikatele ja esitab koos oma tõlgetega Rein Sepa inglise ja saksa keeles kirjutatud värse. Lisaks Sepa luulele leidub siin muide ka ekskursse nii inglise kui ka saksa kirjandusse (võrdluseks toodud Thomas Hardy luule, Edda jm). Oma metoodilist lähenemist Pilter ise ei määratle, ei tekstis ega kirjandusviidete kaudu, kindlasti on selles käsitluses leida jälgi nii võrdlev-ajaloolisest meetodist kui ka angloameerika lähilugemise traditsioonist.²²

Ehkki mul oli algselt plaanis võtta vaatluse alla ka järgmiste aastate Keele ja Kirjanduse kirjandusartiklid, tundub mulle, et nendest piisab. Publiku tungeväljal nõudmisel olen edaspidi rõõmuga valmis jätkama. Kahtlemata ei saa analüüsitud artiklite põhjal teha Eesti kirjandusteaduse kohta kõikehõlmavaid järeldusi²³ ja kindlasti saab ka neist artiklitest leida veel muidki metoodilisi

²¹ Tõenäoliselt eelmises joonealuses mainitud põhjustel ei ole viljakas tõlkija Pilter ennast tõlgete ETIS-esse kirjapanemisega vaevanud. Küll aga leiab need elektronkataloogist ESTER.

²² Reallexikon der deutschen Literaturwissenschaft, kd 2, lk 710 jj.

²³ Näiteks sellest, et Keeles ja Kirjanduses kasutatakse ka sootuks muid lähenemisi, võiks tuua 2013. aasta erinumbri „Ajalooramaan ja kultuurimälu” (august–september), kus lisaks mainitud lähenemisviisidele rakendatakse teiste seas kaasaegseid mälu-teooriaid (nt Aleida Assmanni teoreetilist lähenemist), postkolonialismi teooriaid (Homi Bhaba) ning kasutatakse argumentatsioonis erinevate filosoofide seisukohti.

elemente. Aastad ei ole vennad, ka analüüsitud tekstid pakkusid ju metoodiliselt erinevat vaadet. Kui püüda üldistada vaadeldud artiklite metoodilist poolt, torkab silma, et enamik 2011. aastal Keeles ja Kirjanduses teadusloomet avaldanud autoreid väldib oma lähenedesviisi märgistamist. Ehkki suurem osa artikleid on kirjutatud ühe või teise grandii või sihtfinantseeringu raames, mis on enamasti seotud ka metoodilise deklaratsiooniga *à la* „teoreetilist tausta loovad kultuuriülekannete teooria, postkoloniaalsed uuringud ja väikerahvaste hilinenud modernsus käsitlevad analüüsid” või „uurimuse käigus kasutatakse peale kirjandusteadusmeetodite ka tõlkesemiootilise ning kultuuri-semiootilise analüüsi meetodeid”,²⁴ on valimisse sattunud konkreetse teadustööd meetodi sõnastamisel ettevaatlikumad ja lähenevad ainesele enamasti sünteetiliselt, analoogiliselt meetodile, mida aastakümnete eest viljeles Gustav Suits,²⁵ kasutades mõistagi ka uuemaid võtteid ja mõistesüsteeme. Mingis mõttes valitseb siin pinge deklaratiivse ja reaalse poole vahel.²⁶

Tähelepanuväärne on lisaks mitmetes artiklites esinev, erinevates seisukohavõttudes sageli taunitud positivistlik lähenemine – kuulub ju tekstide elureaalsusega seondamine ja empiirilisele andmestikule tuginemine metoodiliselt Suitsust veelgi varasemasse, XIX sajandi konteksti, samal ajal on selle lähenedesviisi võimalusi kirjanduse tõlgendamisel 1978. aastal rõhutanud Eesti kirjandusteadusele nii oluline Harald

²⁴ Vt etis.ee. ETIS ei ole mitte ainult sellise info osas igati huvitav lugemisvara, vaid pakub rikkalikku ainet imagooloogiliseks uurimistööks.

²⁵ Vrd C. H a s s e l b l a t t, Geschichte der estnischen Literatur, lk 433.

²⁶ Selle pinge puudumist projektis interpreteeritakse negatiivselt. Realistlikkus ja ausus võivad ETIS-e kaudu saadavates retsensioonides kanda ka selgelt negatiivset alatooni ja seostuda puuduva ambitsioonikusega.

Peep.²⁷ On ju selge, et empiirilist ainek korjamata suureneb teadmine kirjan- dusvallas ainult piiratud ulatuses.

Samas on sellest hoolimata, et tegeli- kus teadustöös kasutatakse märkimis- väärses mahus traditsioonilisi võtteid – võrdlev lähenemine, tekstitõlgendus- te toestamine empiiriliste faktidega, tõlgendamine hermeneutilist ringi möö- da üksikult üldisele ja üldiselt üksiku- le liikudes –, olemas lähenemisi, mida Eestis on kombeks mitte pidada teadus- likuks ja mille näiteid me 2011. aasta Keelest ja Kirjandusest ei leia. Nende seas on ka Euroopas täiesti aktsepteerit- tud meetodeid. Näiteks ei ole analüüsit- tud valimis leida näiteid editsioonidest, (arvestada ei saa üksikuid teksti põimi- tud luuletusi). Saksakeelses kultuuri- ruumis on üsna levinud tava, et noore teadlase esimene suur töö põhineb uute allikate editeerimisel ja kommentee- rimisel,²⁸ selle põhimõtte omaksvõtt oleks oluline võimalus laiendada just varasema kirjanduse osas seda alust, millele tõlgendav kirjandusteadus saaks rajaneda. Väga töömahukas ja suurt kannatlikkust nõudev tegevus, mis oleks Eestis vajalik näiteks varas- te omaelulooliste käsikirjaliste allikate laiemale lugejaskonnale kättesaada- vaks tegemiseks ja avardaks meie pilti eelnevate perioodide kirjanduselust, ei pälvi Eestis tunnustust ega ole näiteks

promotsiooniprojektina võimalik.²⁹ Ka kogenud teadlased ei saa endale lubada suurematele editsiooniprojektidele pü- hendumist, sest ette on teada selle mõju akadeemilises plaanis.³⁰ Tõenäoliselt ei oska ainult tõlgendamise tegelevad, eelnevate põlvkondade empiirilisele ja interpreteerivale tegevusele toetuvad kirjandusteadlased endale ettegi kaju- tada, kui palju tööd tähendab allikma- terjalide avalikkuse ette toomine, mis ometi oluliselt täiendaks piirkonna kir- jandusloo baasi ja oleks aluseks edasis- tele uuringutele. EEVA projekt ([http:// www.utlib.ee/ekollekt/eeva/](http://www.utlib.ee/ekollekt/eeva/)) on kahtle- mata oluline samm selles suunas, ent arvestades asjaolu, et suur osa noo- remast (veel õppivast) kirjandustead- laste põlvkonnast oskab võõrkeeltest üksnes inglise keelt ja ammuilmagi ei ole võimelised lugema vana trükišrifti (käsikirjast ma ei räägigi), on sellest vaid osalt abi. Ja nii rändavad ühed ja samad tõlgendused ühest analüüsist teise, sest tekstide endi juurde enam tagasi ei mindagi.

Et praegune kirjandusteadlaste ge- neratsioon mitte ainult ei ammutaks varem tehtust, vaid annaks järgmisele põlvkonnale veelgi laiema baasi, on vaja muuta kirjandusteaduse töövõtete hie- rarhiseerimise põhimõtteid. *Ad fontes*, kallid kaasteelised.

Artikkel on valminud autori vabal ajal ega seostu mitte ühegi projektiga. Täna- kõiki kolleege inspiratsiooni eest.

MARI TARVAS

²⁷ H. Peep, Tähtraamat. Tallinn: Eesti Raamat, 1978.

²⁸ Kurioosumina võiks mainida juhust, kus välisriigi doktoridiplomit Eestis võrd- sustades jättis heasoovlik ametnik editsioo- nile viitava alapealkirja ülekandedokumen- dile märkimata. Arusaamine editeerimisest ja ka tekstikriitilisest tööst seostub Eestis teksti ümberkirjutamisega (ehk siis lihtsalt öeldes masinkirjaga). Paraku ei vasta see arusaam kaugeltki teadusliku editsiooni tegelikkusele ja olulisusele, infot võib lei- da nt: U. Kocher, Einführung in die Edi- tionswissenschaft. Berlin: de Gruyter, 2008. Kui suur on sellise tegevuse kõlapind, näitab Martin Klöckeri teaduslooming.

²⁹ Muu hulgas korreleerub selle asjaoluga ka noorema kirjandusteadlaste põlvkonna keskendumine lähiajaloo kirjutatule (XX sajand ja hilisem). Vanemale kirjandusele keskenduvates projektides ollakse juba praegu sunnitud kasutama külalisesinejaid.

³⁰ Märkimisväärne on, et Eestiski suhtu- vad nt ajaloolased sellesse teemasse hoopis teisiti.